

Elżbieta Kaczmarska

Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej

Wydział Polonistyki

Uniwersytet Warszawski

*Metody ustalania ekwiwalentów czasowników wyrażających stany
emocjonalne w przekładzie czesko-polskim (STUDY CASE)*

8. STUDY CASE

Celem tego studium jest próba ustalenia ekwiwalentów dwóch czeskich jednostek wyrażających emocje negatywne poprzez analizę struktury semantyczno-składniowej tych jednostek oraz ich polskich odpowiedników; szczegółowo opisane zostaną czasowniki *závidět* i *žárlit* oraz ich polskie ekwiwalenty. Analizowane czeskie czasowniki nie są synonimami, a jednak oba odnoszą się w języku polskim do pojęcia zazdrości. Badanie przeprowadzone zostanie na materiale z korpusu równoległego InterCorp (Čermák i Rosen 2012) (Kaczmarska i Rosen 2014B) (Rosen i Vavřín 2014).

Schemat analizy jest zbliżony do metody zastosowanej we wcześniejszych badaniach dotyczących czasowników wyrażających różne emocje pozytywne np. *toužit*, *mít rád*, *milovat* (Kaczmarska 2013) (Kaczmarska 2014) (Kaczmarska 2015B) (Kaczmarska i Rosen 2013) (Kaczmarska i Rosen 2014A) (Kaczmarska i Rosen 2015B) (Kaczmarska, Rosen i Hana i inni 2015) oraz odczucia neutralne np. *zdát se* (Kaczmarska 2012).¹ Obejmuje on wygenerowanie

---

¹ W artykułach tych okazjonalnie pojawiały się też odniesienia do czasowników wyrażających emocje negatywne, np. *mrzet*, *být líto*.

słownika czesko-polskiego², automatyczną ekscerpcję przykładów z czesko-polskiej części korpusu InterCorp oraz analizę manualną.

Słownik czesko-polski generujemy dzięki narzędziu Treq³ dostępnemu na stronach Czeskiego Korpusu Narodowego (dalej – CNK):

Obraz nr 1 – interfejs serwisu Treq.

Serwis Treq umożliwia wygenerowanie listy najczęstszych ekwiwalentów badanych czasowników. Należy jednak pamiętać, iż nie jest to idealny słownik, zawierający wyłącznie trafione ekwiwalenty. Ponieważ przy tej ilości danych narzędzie stosuje metodę automatyczną, wśród odpowiedników znaleźć się mogły sporadycznie nieekwiwalentne lub przypadkowe wyrazy, a nawet znaki interpunkcyjne (Kaczmarska i Rosen 2015B).

8.1. Analiza możliwości rozumienia i przekładu czasownika *závidět*. Tradycyjny słownik czesko-polski (Siatkowski i Basaj 2002, 999) podaje jedno znaczenie tego wyrazu: *zazdrościć komu czego*⁴. Odpowiednik zaproponowany przez słownik tradycyjny odpowiada pod względem wymagań składniowych czeskiej jednostce. Większą różnorodność ekwiwalentów przynosi korpusowe narzędzia Treq.

Najczęstsze polskie ekwiwalenty czasownika <i>závidět</i> na podstawie serwisu Treq	
<i>zazdrościć</i>	188
<i>zazdrość</i>	26
<i>pozazdrościć</i>	16
<i>zazdrosny</i>	7
<i>zawiść</i>	4

² Poprzednie badania poprzedzone były samodzielnym generowaniem słownika (Kaczmarska i Rosen 2013). Obecnie CNK oferuje usługę automatycznego generowania różnych słowników – dostęp: <http://treq.korpus.cz/>

³ : <http://treq.korpus.cz/> - dostęp 26.05.2015

⁴ Ten polski czasownik jest też jednak jednym z ekwiwalentów czeskiej jednostki *žárlit* (Siatkowski i Basaj 2002, 1049). W trakcie analizy należy więc też ustalić, które znaczenia czasownika *zazdrościć* pokrywa *závidět*, a które *žárlit*.

<i>darzyć</i>	1
<i>straszliwie</i>	1
<i>współzawodniczyć</i>	1
<i>zwyknąć</i>	1

Tabela 1. Najczęstsze polskie ekwiwalenty czasownika *závidět* na podstawie serwisu Treq.

Kilka z pojawiających się w tabeli odpowiedników nie odpowiada znaczeniu słowa *závidět*: mogły się tam znaleźć przez przypadek – w wyniku błędu wyrównywania (*zwyknąć*, *straszliwie*) lub są częścią zwrotu werbo-nominalnego odpowiadającego badanemu czasownikowi (*darzyć*). Wśród proponowanych ekwiwalentów znalazł się również czasownik *współzawodniczyć*, który możemy interpretować jako luźny synonim jednostki *závidět* w jednym z jej znaczeń. Znaczenia czasownika *závidět* oraz jego struktury składniowe możemy odnaleźć w słowniku literackiego języka czeskiego [dalej – SSJC (Havránek 1989)]⁵.

záviděti

- komu; komu co, koho, †čeho⁶
- pocit'ovat závist k někomu nepřát (komu co, koho)⁷
- *záviděti* boháčům, šťastným lidem; lidé si navzájem závidí; z. mladá dívka krásu, ženicha; mnozí mu té slávy záviděli; tu funkci ti nezávidím nechtěl bych ji⁸

Definicja i charakterystyka składniowa zamieszczona w SSJC (Havránek 1989) jest zgodna z opisem w słowniku walencyjnym języka czeskiego VALLEX⁹:

<p>závidět^{impf}, závidívat^{ter}</p> <p>[ ] = pocit'ovat závist; nepřát</p> <p>-frame: ACT₁^{obl} ADDR₃^{obl} PAT_{4,že,cont}^{obl}</p> <p>-example: záviděl jí její vzdělání / rozhled / že je chytrá; závidí i nos mezi očima; závidí mu, co všechno má</p> <p>-diat: deagent: v naší vesnici se závidí i nos mezi očima</p> <p>-rcp: ACT-ADDR: Jan a Marie si záviděli</p> <p>-class: mental action</p>
--

Obraz 2. Hasło słownika walencyjnego VALLEX¹⁰.

Definicje z obu słowników oraz z listy odpowiedników wygenerowanej z InterCorpu przybliżają nas do poznania znaczenia tego czasownika, a tym samym do potwierdzenia

⁵ Tłumaczenia definicji i przykładów ze słownika – autorka artykułu. Dostęp 15.03.2015: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=z%C3%A1vid%C4%9Bti&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

⁶ komu? komu co / kogo (biernik), czego (przestarzała struktura dopełniaczowa)

⁷ czuć zawiść wobec kogoś, nie życzyć komu, co / kogo (biernik)

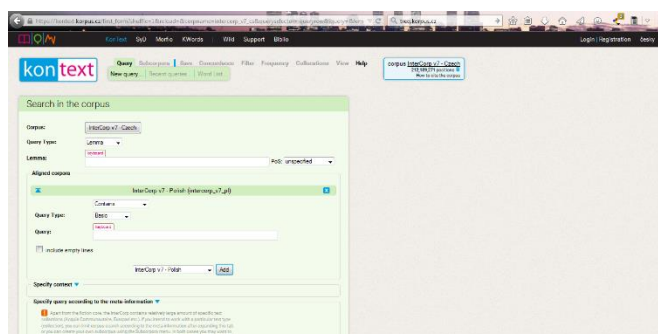
⁸ *záviděti* bogaczom, šťastným lidem; lidé si navzájem závidí; z. mladá dívka krásu, ženicha; mnozí mu té slávy záviděli; tu funkci ti nezávidím nechtěl bych ji

⁹ Dostęp online: <http://ufal.mff.cuni.cz/vallex/2.6.3/data/html/generated/alphabet/index.html>

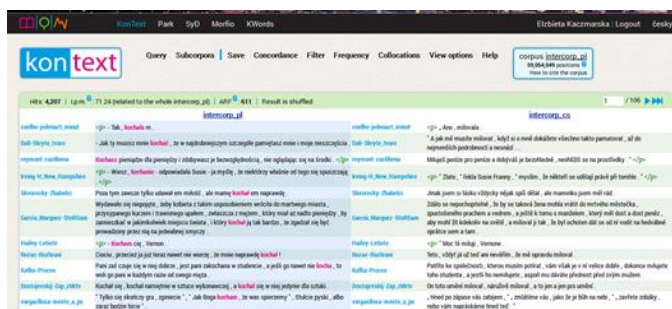
¹⁰ czuć zawiść, nie życzyć; zazdrościł jej wykształcenia / perspektywy / że jest mądra; zazdrości bardzo (dosł. zazdrości i nosa między oczami); zazdrości mu wszystkiego, co on ma; Jan i Maria zazdrościli sobie nawzajem.

trafności ekwiwalentu ze słownika. Pełny obraz uzyskujemy dzięki przykładom wyekscerpowanym z InterCorpu¹¹.

8.1.1. Analiza korpusowa czasownika *závidět*. Materiał do badań ekscerpujemy poprzez wyszukiwarkę KonText.¹²

Obraz nr 3 – interfejs wyszukiwarki KonText.

Obraz nr 4 – interfejs wyszukiwarki KonText po wyszukaniu paralelnych konkordancji.

cz. Tu jejich zjevnou pohodu a bezstarostnost jim upřímně záviděl.¹³

pl. Szczerze im zazdrościł pogody ducha i beztroski. [Viewegh-UcastniciZajez]

cz. Agnes záviděla Paulovi, že žije, aniž si musí stále uvědomovat, že má tělo.

pl. Agnes zazdrościła Paulowi, że może żyć bez ciągłej świadomości własnego ciała.
[Kundera-Nesmrtelnost]

Wyszukany materiał eksportujemy do dokumentu Excel¹⁴, dzięki czemu możemy go dowolnie filtrować i sortować, a po dodaniu kolumn – także tagować. KonText wskazał 50

¹¹ Przykłady ekscerpowane były z czesko-polskiej części InterCorpu (wersja 8), z jądra (beletrystyka), oryginalny język źródła – czeski.

¹² Od kwietnia 2015 jest to jedyna wyszukiwarka obsługująca CNK.

¹³ Tekst podkreślony to przedmiot zazdrości – *zazdrościć kogo czego* (w przypadku czasownika *žalnit* będzie to fraza przyimkowa *na* + obiekt, podobnie jak *być zazdrośny o* + obiekt), natomiast tekst podkreślony podwójną linią oznacza obiekt – *powód zazdrości* wyrażony frazą zdaniową. Frazy pogrubione to obiekt, któremu się zazdrości – *zazdrościć komu*.

poświadczeń leksemu *závidět*¹⁵. Przy każdej konkordancji zaznaczyliśmy, jaki odpowiednik polski został wybrany. Po otagowaniu okazało się, iż w 90% przypadków w polskim tłumaczeniu występuje czasownik *zazdrościć* (ewentualnie wariant *pozazdrościć*).

Polskie odpowiedniki czasownika <i>závidět</i>	50
<i>zazdrościć</i>	45
<i>pozazdrościć</i>	3
<i>być zazdrosny</i>	1
inne	1

Tabela 2. Polskie odpowiedniki czasownika *závidět* na podstawie materiału z czesko-polskiej części korpusu InterCorp.

Jedynie tu poświadczenie z ekwiwalentem *zazdrosny*, przedstawia przykład z elipsą.

cz. (...) spokojen , že **mu** nemá co *závidět*...

pl. (...) zadowolony, że nie potrzebuje *być zazdrosny*... [Paral-VeletrhSplnenych]

Moglibyśmy więc uznać, iż optymalnym ekwiwalentem jest dla tej jednostki czasownik *zazdrościć*. Ten jednak jest wieloznaczny (Szymczak 1995, 916):

zazdrościć

- odczuwać zazdrość¹⁶
- odczuwać żal z powodu tego, że komuś dobrze się powodzi, że ktoś coś ma, pragnąc tego dla siebie

Czasownik *závidět* realizuje jedno ze znaczeń jednostki *zazdrościć* (odczuwać żal z powodu tego, że komuś dobrze się powodzi, że ktoś coś ma, pragnąc tego dla siebie). Pokrywa też jedno ze znaczeń rzeczownika *zazdrość* (Szymczak 1995, 916):

zazdrość

- uczucie przykrości, żalu spowodowane czymś powodzeniem, szczęściem, stanem posiadania itp. i chęć posiadania tego samego

¹⁴ Wyszukiwarka Excel umożliwia eksport konkordancji do różnego typu plików (Kaczmarek i Rosen 2014B, 216).

¹⁵ Jest to bardzo mała liczba poświadczeń. Na jej podstawie nie jest możliwe przeprowadzenie żadnej głębszej analizy gramatycznej czy stylistycznej. Możemy jednak wysnuć wnioski co do znaczenia danego słowa i jego tłumaczenia na język polski.

¹⁶ Zazdrość – 1) uczucie przykrości, żalu spowodowane czymś powodzeniem, szczęściem, stanem posiadania itp. i chęć posiadania tego samego; 2) uczucie niepokoju co do wierności osoby kochanej, podejrzliwość i dążenie do wyłączności w tym zakresie, chęć przeciwdziałania ewentualnemu naruszeniu tej wyłączności. (Szymczak 1995, 916)

- uczucie niepokoju co do wierności osoby kochanej, podejrzliwość i dążenie do wyłączności w tym zakresie, chęć przeciwdziałania ewentualnemu naruszeniu tej wyłączności

Odczytując znaczenie czasownika *zazdrościć*, zgodnie z wcześniej przytoczoną definicją, jako ‘odczuwać zazdrość’, możemy owo znaczenie rozszerzyć do postaci: ‘odczuwać uczucie przykrości, żalu spowodowane czymś powodzeniem, szczęściem, stanem posiadania itp. i chęć posiadania tego samego’.

cs. Tak jsem tu postával dál, doufal jsem nevěda v co a *záviděl jsem Vilému Habovi, jak lehce našel východisko z nouze.*

pl. Stałem więc nadal, ufając w szczęśliwy zbieg okoliczności i *zazdroszcząc Wilhelmowi Habie, że tak łatwo znalazł wyjście z trudnej sytuacji.* [Rezac-Rozhrani]

Zgadza się to również z definicją słownikową czasownika *závidět*.

8.2. Analiza możliwości rozumienia i przekładu czasownika *žárlit*. Drugą jednostką związaną z pojęciem zazdrości jest w języku czeskim wspomniany już czasownik *žárlit*. Analiza przebiega w ten sam sposób jak w przypadku poprzedniej jednostki.

Słownik czesko-polski (Siatkowski i Basaj 2002, 1049) podaje dwa znaczenia tego czasownika: *być zazdrosnym (o kogo, o co)* i *zazdrościć (komu)*. Serwis Treq dostarcza szerszą gamę ekwiwalentów:

Najczęstsze polskie ekwiwalenty czasownika <i>žárlit</i> na podstawie serwisu Treq	
<i>zazdrosny</i>	141
<i>zazdrość</i>	25
<i>zazdrościć</i>	14
<i>być</i>	2
<i>osilek</i>	1
<i>darzyć</i>	1
<i>owszem</i>	1
<i>rywalka</i>	1
<i>zawiść</i>	1

Tabela 3. Najczęstsze polskie ekwiwalenty czasownika *žárlit* na podstawie serwisu Treq.

Podobnie jak w sytuacji poprzedniego czasownika, również tutaj wśród oferowanych ekwiwalentów znajdują się jednostki przypadkowo związane (*być, osilek, darzyć, owszem*). Słowa *rywalka* i *zawiść* możemy traktować jako elementy struktur synonimicznych wobec

pojęcia ‘zazdrość’. Ekwiwalenty te warto porównać ze znaczeniem omawianego czasownika proponowanym przez słownik języka czeskiego (Havránek 1989)¹⁷.

žárliti

- na koho, co; ~; †s kým¹⁸; pocit'ovat nelibost, bolest, zlost vůči někomu milovanému, protože má rád někoho jiného; pocit'ovat nelibost, bolest, zlost vůči někomu, koho má ráda milovaná osoba¹⁹
- (na koho); pocit'ovat řevnivost, nevraživost na někoho pro jeho úspěchy; nevražít, řevnit 1; (nač) nepřát, závidět (komu co)²⁰

Z tymi definicjami zgodny jest opis w słowniku VALLEX:

žárlit^{impf}, žárlivat^{iter}

PDT-Vallex:
žárlit

1 ≈ pocit'ovat nelibost / bolest / vztek / zlost k něčemu / na někoho; závidět

-frame: ACT^{obl}₁ PAT^{obl}_{na+4,že,cont}

-example: Davídek žárlil na svou mladší sestřičku; žárlil na jeho úspěchy; nežárlím na jeho novou přítelkyni; strašně žárlil, že nevyhrál místo tebe; žárlil, jak mu to jde

-diat: deagent0: Nesnáším, když se žárlí.

-rcp: ACT-PAT: žárlili na sebe

-class: mental action

Obraz 5. Hasło słownika walencyjnego VALLEX²¹.

8.2.1. Analiza korpusowa czasownika žárlit. Za pomocą wyszukiwarki KonText odnajdujemy poświadczenia, które analizujemy i sortujemy pod względem polskich ekwiwalentów. Przykłady wyekscerpowane z InterCorpu i w tym przypadku są ilustracją zgromadzonych definicji słownikowych:

cz. Zdálo se mi, že na pani učitelku žárlí a přišlo mi jí líto.

pl. Wydawało mi się, że *jest o panią nauczycielkę zazdrosna*, i było mi jej trochę żal.

[Douskova-Hrdy_Budzes]

¹⁷ Na podstawie definicji (dostęp online 15.03.2015): [http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=%C5%BE%C3%A1rliti&sti=EMPTY&where=hesla&hs](http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=%C5%BE%C3%A1rliti&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no)

¹⁸ na kogo, na co; z kim (przestarzała struktura narzędnikowa)

¹⁹ czuć antypatię, ból, złość wobec kogoś ukochanego, ponieważ lubi kogoś innego; czuć antypatię, ból, złość wobec kogoś, kogo lubi ukochana osoba

²⁰ na kogo; czuć zawiść, wrogość wobec kogoś z powodu jego sukcesów; nienawidzić, zazdrościć komuś czegoś; nie życzyć komuś *czegoś*

²¹ czuć antypatię / ból / wściekłość / złość z powodu czegoś / do kogoś / zazdrościć; Davídek był zazdrosny o swoją młodszą siostrzyczkę; był zazdrosny o jego sukcesy; nie jestem zazdrosna o jego nową przyjaciółkę; był strasznie zazdrosny, że nie wygrał zamiast ciebie; był zazdrosny o to, jak mu idzie; byli o siebie zazdrośni

cz. ...že nemusím na jejího muže žárlit...

pl. ...že nie muszę *być zazdrośny* o jej męża... [kundera-zert]

cz. Navíc *jsem žárlil* na Alici, že mě nechala jen tak rozbaleného, že si mě přestala všímat, nemazlila se se mnou, nýbrž s Edvínem...

pl. Ponadto *byłem zazdrośny* o Alicję, bo zostawiła mnie odwiniętego z pieluszek, bo przestała zwracać na mnie uwagę, pieściła się już nie ze mną, tylko z Edwinem... [Grusa-Dotaznik]

KonText wskazał 59 poświadczeń leksemu *žárlit*. Podobnie jak w poprzednim badaniu, również w tym przypadku zaznaczyliśmy, jaki odpowiednik polski został wybrany. Po otagowaniu okazało się, iż w niemal 78% przypadków w polskim tłumaczeniu występuje fraza *być zazdrośny*, wprowadzająca odmienną strukturę składniową.

Polskie odpowiedniki czasownika <i>žárlit</i>	59
<i>być zazdrośny</i>	46
<i>zazdrościć</i>	7
<i>zazdrość</i>	4
<i>zawiść</i>	1
błąd	1

Tabela 4. Polskie odpowiedniki czasownika *žárlit* na podstawie materiału z czesko-polskiej części korpusu InterCorp.

W wiązanych segmentach polskich występuje również czasownik *zazdrościć*. W przykładach tych jednak nie występuje najczęściej typowy obiekt zazdrości (wyrażony poprzez frazę nominalną w dopełniaczu), ale pewnego rodzaju powód zazdrości i jest wyrażony poprzez frazę zdaniową:

cz. Povídám, jako vždycky, von na mě žárlí, že jsem mladší než von.

pl. Powiadam, jak zawsze, on **mi** *zazdrości*, że jestem młodszy niż on [Hrabal-Prilis_hl_samot]

Czasownik *zazdrościć* (jako ekwiwalent *žárlit*) pojawia się też konstrukcjach eliptycznych:

cz. Právě proto, že už nechce *žárlit*, bere vážně a bez podezření jeho tvrzení!

pl. Właśnie dlatego, że nie chce już *zazdrościć*, przyjmuje jego słowa poważnie i bez podejrzeń! [Kundera-Valcik_na_rozl]

Również w przypadku czasownika *žárlit* możemy wskazać trafny ekwiwalent w języku polskim.

być zazdrosny

- pragnący tego, co ma ktoś inny, odczuwający żal, że komuś powodzi się lepiej niż jemu
- bojący się o swoje dobro, podejrzliwie strzegący swego; zwłaszcza: podejrzliwy wobec współmałżonka, osoby kochanej

Zjawiskiem związanym z ekwiwalencją jednostek *žárlit* i *być zazdrosnym* jest jednak trudność w identyfikacji obiektu / powodu w strukturze zdania. Problem ten został też poruszony w poście do poradni językowej²²:

Mój dylemat dotyczy wyrażania zazdrości... Jestem mężatką. Wyobraźmy sobie, że wokół mojego męża "kręci" się jakaś atrakcyjna kobieta. Mój mąż zwraca na nią uwagę, podchodzi, rozmawia... Ja, będąc oczywiście bardzo wściekłą, mówię: "Nie rób tego nigdy więcej, bo jestem..." No właśnie, jak się mówi: "Jestem o ciebie zazdrosna" czy "Jestem o nią zazdrosna"? Te dwa wyrażenia słyszy się często. Problem w tym, że odnoszą się one do tej samej sytuacji, takiej jak na przykład ta przeze mnie Panu przedstawiona.²³

Problem ten występuje zarówno w języku polskim, jak i czeskim, co paradoksalnie może czynić ekwiwalencję między nimi jeszcze silniejszą. W niektórych przykładach na właściwe znaczenia naprowadza nas kontekst zdania:

cs. Máma byla Pažoutovi po celou dobu věrná, ale on na ni přesto neustále *žárlil* (...)

pl. Mama była Pażoutowi przez cały czas wierna, ale on mimo to *był o nią* nieustannie *zazdrosny* (...) [Viewegh-Roman_pro_zeny]

cs. Když se se Zuzanou brali, *žárlil na každého muže*, který ji oslovil.

²² <http://sjp.pwn.pl/slowniki/zazdrosny.html> - dostęp online 15.03.2015 (pisownia oryginalna)

²³ Odpowiedź (fragment): *Istotnie, jest tu pewna językowa nielogiczność, ponieważ w tych dwóch użyciach przymiotnik zazdrosny może być stosowany. W praktyce, gdy mówię, że jestem zazdrosny o żonę, odnoszę to do sytuacji "w ogóle", gdy zaś mówię (np. do żony), że jestem zazdrosny o jej kolegę, odnoszę to do jej relacji z konkretnym człowiekiem. Zazwyczaj wiemy, o co chodzi - ale rzeczywiście, tu nasz język nie sprawdza się za dobrze* (Jerzy Bralczyk, Uniwersytet Warszawski) – <http://sjp.pwn.pl/slowniki/jest-zazdrosny.html> (dostęp 15.03.2015).

pl. Gdy się pobierali, *był zazdrosny o każdego mężczyznę*, który się do niej odezwał.
[Viewegh-UcastniciZajez]

W niektórych zdaniach jednak znaczenie pozostaje zamazane i bez szerszego kontekstu nie jesteśmy w stanie poprawnie zrozumieć sytuację:

cs. Zdálo se mi, že *na pani učitelku žárli* a přišlo mi jí líto.

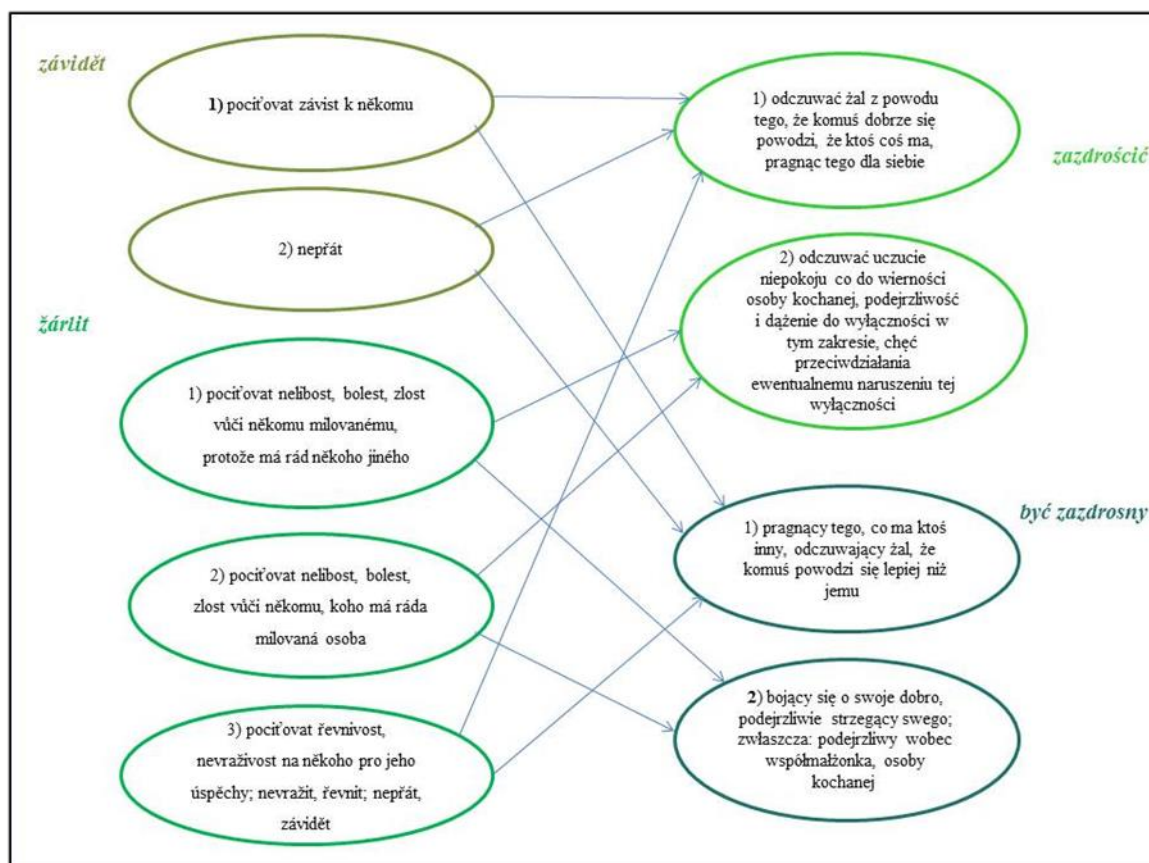
pl. Wydawało mi się, że *jest o panią nauczycielkę zazdrosna*, i było mi jej trochę żal.
[Douskova-Hrdy_Budzes]

8.3. Podsumowanie. Analiza przykładów wyekscerpowanych z InterCorpu i ich polskich odpowiedników pozwala na stworzenie sieci²⁴ znaczeń. Schemat ten odzwierciedla tylko sposób rozumienia i przekładu czeskich jednostek na język polski (dlatego strzałki skierowane są tylko w jedną stronę). Wzięte pod uwagę zostały tylko cztery analizowane jednostki; zdajemy sobie jednak sprawę z tego, iż na kompleksowej mapie znaczeń powinny się znaleźć również takie potencjalne ekwiwalenty jak np. *zawiść*. Równoważności znaczeń zostały ustalone na podstawie manualnej analizy poświadczeń korpusowych.²⁵

---

²⁴ Sieć powstała na podstawie definicji ze słowników jednojęzycznych: dostępnego online języka czeskiego – <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=z%C3%A1vid%C4%9Bti&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>
<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=%C5%BE%C3%A1rliti&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no> (dla czasowników *závidět* i *žárlit*) oraz w słowniku tradycyjnym (Szymczak 1995) dla jednostek *zazdrościć* i *być zazdrosnym*.

²⁵ Czeskie oryginały w przekładzie na język polski; w sumie 109 przykładów w języku czeskim i tyleż w języku polskim.

Obraz 6. Sieć powiązań znaczeń czeskich jednostek *závidět* i *žárlit* oraz polskich – *zazdrościć* i *być zazdrosny*.

Podczas analizy manualnej szczególną uwagę zwracają schematy frazy *zazdrosny* o + O (obiekt) pojawiające się jako odpowiednik wyłącznie frazy *žárlit* na + O. Ze znalezionych w korpusie 59 poświadczeń czasownika *žárlit*²⁶ 45 przekładanych jest jako *być zazdrosny*, przy czym tylko 12 realizowanych było poprzez pełny schemat *być zazdrosny* o+ O; wśród nich 11 dotyczyło zazdrości, której obiektem była istota ludzka²⁷, a tylko w jednym przypadku obiekt był inny:

cs. Tereza přijala Karenina takového, jaký byl, nechtěla ho měnit ke svému obrazu, souhlasila předem s jeho psím světem, nechtěla mu ho brát, *nežárlila* na jeho tajné spady.

pl. Teresa przyjęła Karenina takiego, jakim był, nie chciała go zmieniać na swoje podobieństwo, z góry godziła się na jego psi świat, nie chciała mu go odbierać, nie *była zazdrosna* o jego tajemne ścieżki. [Kundera-Nesnesit_lehko]

²⁶ Teksty oryginalnie czeskie w przekładzie na język polski.

²⁷ 7 razy obiektem zazdrości była kobieta (přiznal se jí konečně doma, že na ni žárlil / przyznał się wreszcie w domu, że *był* o nią zazdrosny), 4 razy mężczyzna (nemusím na jejího muže žárlit / nie muszę być zazdrosny o jej męża).

zazdrościć tc_pl_ws freq = 236 (4.0 per million)

has_dat_obj	23	189.6	has_gen_obj	10	4.3
mueller	1	10.25	ładactwo	1	9.83
krišter	1	9.87	szczęście	1	4.1
współbrat	1	9.83	styl	1	3.75
wilhelm	1	8.93	francja	1	2.98
hilda	2	8.43	prezycjca	1	1.61
włoczęga	1	7.87	rząd	1	1.07
watykan	1	7.31	pani	1	1.07
struan	1	6.91			
badacz	2	6.08	has_subj	5	5.8
pisarz	1		ludziska	1	11.09
europcjczyk	1	3.78	eliminacja	1	4.97
matka	2	2.72	kto	1	2.52
dziecko	1		kolega	1	2.1
pan	5	1.88	pani	1	1.07

has_adv	16	18.6	coord	1	1.3
bezinteresownie	1	9.91	zwracać	1	1.93
beznadziejnie	1	8.61			
wściekłe	2	7.49	has_inst_obj	1	3.1
rozpacziwie	1		okoliczność	1	2.06
szczerze	4	6.3			
sluznie	1				
strasznie	1	5.98			
zwykle	7	3.95			
bardzo często dobrze wyraźnie	1				

Obraz 8. Łączliwość czasownika *zazdrościć* wygenerowana przez WordSketch.

Podobnie rzecz się ma z parą *žárlit* (Obraz 9) – ponad sześć tysięcy poświadczeń i *zazdrosny* (Obraz 10) – zaledwie 241 poświadczeń:

žárlit syn freq = 6493 (2.4 per million) Click on collocates in boldface to get multi word sketches.

post_prep	1379	10.7	coord	303	3.4
na	1322	0.26	zavidět	15	4.31
			odpoušět	4	3.93
			nenávidět	4	2.91
			zuřit	4	2.82
			bit	6	2.2
			mllovat	5	0.62
			hlídat	4	0.21

has_subj	1025	5.8
blázen	92	7.2
Krainová	5	6.15
emil	5	6.13
Alonso	5	4.26
koza	10	3.93
Pešek	4	3.51
chlap	25	3.14
máma 4 táta 5		
manžel	52	2.99
manželka 32 otec 2 partner 13 přítel 11 přítelkyně 7		
Emil	5	2.2
Anna	4	0.73

post_ná	558	11.8
fanyňka	4	3.57
partnerka	6	2.75
popularita	44	2.36
sláva 4 úspěch 32		
přítelkyně	4	1.1
bratr 10 manžel 8 manželka 10		
slunce	7	0.65
kolega	11	0.15

Obraz 9. Łączliwość czasownika *žárlit* wygenerowana przez WordSketch.

zazdrosny ic_pl_ws freq = 241 (4.1 per million)

modifies	40	2.3	post_prep	46	3.3	coord	4	2.4
interesant	2	10.0	o	43	2.87	sfrustrowany	1	10.14
czterdziestolatek	1	9.3				zniecierpliwiony	1	8.98
prognostyk	1	9.25	x o noun acc	26	189.9	namiętny	1	7.89
szaleniec	3	9.07	sedlaczek	1	10.19	surowy	1	3.53
chciwość	1	7.79	margot	2	9.71			
kochanka	2	7.53	rhoda	1	9.71	x o noun loc	1	3.3
chłopczyk	1	7.29	pirat	1	8.73	jop	1	12.42
niewiasta	1	7.1	maris	1	8.23			
małżonka	1	6.38	jean	1	7.2	x z noun gen	1	1.2
kochanek	1	6.28	prerogatywa	1	6.29	powód	1	0.23
potwór	1	5.99	alicja	1	5.52			
małżonek	1	5.96	dziewczyna	2	4.16			
mąż	4	5.96	córka	1	4.06			
hipoteza	1	5.88	reklama	1	4.04			
babka	1	5.84	ty	1	4.0			
chłop	1	5.6	ktoś	2	3.9			
kot	1	5.22	mężczyzna	2	3.37			
tom	1	5.13	bóg	1	3.08			
nienawiść	1	4.86	myśl	1	2.08			
pisarz	1	4.65	wszystko	1	0.48			
żona	1	3.45						
miłość	1	3.24						
bóg	1	3.07						
natura	1	2.85						
klient	1	2.72						

Obraz 10. Łączliwość czasownika *zazdrosny* wygenerowana przez WordSketch.

Większa liczba wiązanych segmentów pozwoliłaby na typowe badanie corpus driven (Hebal-Jeziarska 2008, 11-12), podczas którego na podstawie danych korpusowych moglibyśmy określić zależność znaczenia od schematu składniowego danej jednostki (Levin 1993) (Kaczmarek 2015A) (Kaczmarek, Rosen i Hana i inni 2015) i jeszcze dokładniej wskazać ekwiwalent dla konkretnego czasownika w danym kontekście. Dysponując tak małą liczbą poświadczeń, musieliśmy się w przypadku tych czasowników ograniczyć do badania typu corpus based (Hebal-Jeziarska 2008, 12), wykorzystującego korpus w celu zilustrowania założenia przyjętego wcześniej na podstawie definicji słownikowych.